

תורה ומידות טובות

פרשת כי תשא התש"פ ❖ עלון מספר 180

כניסת שבת: 17:31 (לנהגים 40 דק' 17:11) יציאת שבת: גאונים: 18:23 ר"ת: 19:05

אורות הייב

רבנו יוסף חיים סיפר, שפעם הגיע לבגדד רב אשכנזי מאירופה. שאלוהו: 'מי כבודו?' ענה: 'אני המוכיח מפראג'. באותם ימים היה לדרשן של פראג שם גדול מאד, ומאחר אנשי העיר מעולם לא ראוהו האמינו לאיש, כבדוהו בכבוד גדול ובקשו שיישא לפניהם מדברותיו.

שמש בית הכנסת הודיע לציבור, כי מחר ביום השבת, בשעה אחת עשרה, תתקיים דרשה מיוחדת מפי האורח הדגול שהגיע מחוץ לארץ - המוכיח מפראג, ובשעה היעודה התמלא בית הכנסת מפה לפה. בין הנוכחים היו כמה אשכנזים נוספים, סוחרים שנקלעו למקום, אחד מהם הכיר את המוכיח מפראג, ותכף ומיד כשראה את הדרשן ידע שאין הוא האדם שהוא מתיומר להיות. פנה ושאל אותו: 'מפני מה קראת לעצמך המוכיח מפראג?'

אמר הדרשן: 'מוכיח אינו רק מלשון 'תוכחה' אלא גם מלשון 'הוכחה'. לי יש הוכחות כיצד יש לנהוג בעולם הזה. הייתי עשיר גדול, הסתובבתי בכל העולם, הגעתי אפילו לאמריקה הרחוקה, שהמסע אליה הוא ארוך ומסוכן ונמשך שלושה חודשים ים הפתוח, ובו שודדים וסערות מאיימות. ראיתי תענוגות מכל העולם כולו, ראיתי עשירים מקצה העולם ועד קצהו.

במו עיני פגשתי אנשים שבעים ומאושרים שברגע אחד חלו במחלות קשות, אלו חיים יש להם? אין להם בית ואין להם משפחה. ואני עצמי - היו לי חמישה עשר כרמים שהכניסו לי בשנה מיליונים, כעשרים שדות של זריעה שהכניסו לי כך וכך, שלושים אלף ראשי צאן מאה פרות שאפשר היה לפרנס מחלבן תריסר משפחות מטופלות בילדים, מאה חנוניות ועשרים ספינות, ממון בבנק במזומן וכסף זמין בכיס, מניות ממשלתיות רבות... והנה גז עושרי ונעלם, אין לי כלום, אני עני ואביון המחזר על הפתחים ואין לי אפילו סעודה אחת, ערום כביום היוולדי.

הביטו בי וראו כי לא לאורך ימים החוסן, עושרנו משול לחוט שרעה, וכל היקום אשר תחת רגלנו משול כחרס הנשבר וכחלום יעוף! גלגל חוזר בעולם, בן רגע הקב"ה משפיל גאים ומגביה שפלים! אינני מדבר סתם באויר, יכול אני לתת 'קבלות' על כל מה שאני אומר. ואם כך, כלום איני ראוי לתואר 'המוכיח מפראג?'

אמנם איני דרשן ולא בן דרשן, אך בן העיר פראג אנוכי, ובני עירי כולם השתאו על מה שקרה איתי ולמדו מוסר, לפיכך קראתי לעצמי 'המוכיח מפראג!'. נשאו הדברים חן בעיני ה"בן איש חי", ומצא אותם אמיתיים ונוכחים, עד שכתב אותם בספרו 'עוד יוסף חי'. האומר מוסר לאחרים, צריך קודם להשמיע את דבריו לאוזניו שלו! דרשני המוסר הטובים ביותר והמנהיגים הראויים ביותר, הם אלו שחוו את הדברים בפועל, ונוהגים מעשה כפי שהם מדברים. (תוך הספר 'דורש ליון' פרשת מטות)

מענייני הפרשה

מאת הגאון הגדול אב"ד בד"צ "זרע אמת" ואב"ד "יורה דעה" זורנו הרב נסים יעקב עטייה שליט"א

השבוע, כדי להכנס לשבת נקיים וזכים. ואז "שבתותי תשמורו", אפשר לשמור על קדושת השבת בשלמות.

ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם מחלליה מות יומת כי כל העושה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמיה [לא, יל].

ולכאורה קשה, מדוע כתוב פעמיים מיתה למי שמחלל את השבת, שכתוב "מות יומת"? עוד צריכים להבין, מהי נתינת הטעם "כי כל העושה בה מלאכה", איזה נתינת טעם יש כאן? אלא מסבירים המפרשים, דהנה איתא במסכת יומא (פס): מנין לפיקוח נפש שדוחה את השבת, רבי יונתן בן יוסף אומר, "כי קודש היא לכם", היא מסורה בידכם, ואין אתם מסורים בידה. רבי שמעון בן מנסיא אומר, "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת", אמרה תורה חלל עליו שבת אחת, כדי שישמור שבתות הרבה.

וצריך להבין, במה נחלקו רבי יונתן בן יוסף ורבי שמעון בן מנסיא. וצ"ל שכלל לא נחלקו, אלא שרבי שמעון בן מנסיא בא ליתן טעם, מדוע השבת מסורה בידכם, משום דאדרבה חילולה זה הוא קיומה, שישמור שבתות הרבה. ושניהם מודים שהדין נלמד מהפסוק "קודש היא לכם", והפסוק מסביר את "ושמרתם את השבת". ובא רבי יונתן בן יוסף ואמר דין, ורבי שמעון בן מנסיא אמר את הטעם.

ולפי זה יוצא לנו דין, שמי שמחלל את השבת בפרהסיא ואנו יודעים זאת בבירור, אין לנו לחלל עליו את השבת אפילו בפיקוח נפש, שהרי כל הטעם שמוטר לחלל שבת בשביל פקוח נפש הוא, חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה, אבל כאן, הוא לא ישמור שבתות הרבה, לכן אין מחללים עליו את השבת. וכן איתא במסכת עבודה זרה (כו). גבי ילוד בשבת, דידן ששומרים את השבת, מחללים עליהם את השבת.

אם כן זהו פירוש הפסוק: "ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם", פקוח נפש דוחה את השבת, מכיון שהיא מסורה בידכם. וכל זה רק למי ששומר את השבת, אבל "מחלליה", דהיינו שהוא מחלל שבת בפרהסיא, "מות יומת", שאפילו שיש לו פיקוח נפש, אין מחללין עליו את השבת, אלא יומת.

ואולי נאמר שצריך להצילו, שמא אח"כ יחזור בתשובה וישמור שבתות הרבה, על זה נאמר: "ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", ומדוע הקב"ה מכריתו ומקצר ימיו, הרי שמא יעשה תשובה, אלא כיון שחילל את השבת וחייב מיתה, מסתכלים עליו באשר הוא שם, לכן גם אתם אל תצילו אותו אם הוא מחלל שבת. לכן נאמר: "כי כל העושה מלאכה", שהוא נתינת טעם, מדוע לא נזקקים לו אפילו בפיקוח נפש.

אך את שבתותי תשמורו וגו' ולא, יגו. הנה צריך להבין, מדוע אמר שבתותי ולא אמר השבת? ועיין במכילתא.

עוד הסבירו המפרשים, דהנה איתא במדרש על הפסוק (ויקרא יט, ג): "ואת שבתותי תשמורו", מכאן אמירה לנכרי שבות. והסבירו המפרשים, שלמדו זאת מהמילה "שבתותי" שמורה על השבת שהיא של הקב"ה, דהיינו השביתה ששבת הקב"ה, והשביתה של הקב"ה לא היתה אלא מאמירה, וכמו שנאמר (לכות ה, ט): בעשרה מאמרות נברא העולם. שהעולם נברא רק באמירה, אם כן, ביום השביעי ששבת בו הקב"ה, שבת מאמירה.

וזה כונת המדרש, "את שבתותי תשמורו", אפילו שביטות שלי תשמור, דהיינו אמירה, ומכאן שאמירה לנכרי שבות, שאסור לומר לגוי לעשות מלאכה. ומכאן ששבת הקב"ה מאמירה, ולכן אמר "שבתותי", שכמו ששבת אני מאמירה, כן אתה השמר אפי' מאמירה בלבד.

אך את שבתותי תשמורו כי אות היא ביני וביניכם לדרותיכם לדעת

כי אני ה' מקדשכם ולא, יגו. אמרו

בירושלמי (יומא פ"ה ט"ה) שכתבה התורה "אך" למעט, שאם יש חלילה פקוח נפש, דוחה את השבת. ואעפ"כ, מלאכת המשכן אפי' שחשבה היא מאד, אינה דוחה את השבת. לכן הסמיכה התורה את מלאכת המשכן לשבת, לומר, שאסור לחלל את השבת בשביל מלאכת המשכן, אפילו שהיא עבודה חשובה. לפי זה אנו רואים, שעם ישראל חשוב מן הכל, אפילו יותר מהמשכן, שפקוח נפש דוחה את השבת אפילו שמלאכת המשכן אינה דוחה את השבת.

ועפ"ז [יבואר] זוהי כונת התורה, "אך את שבתותי תשמורו", בא למעט שפקוח נפש דוחה את השבת. ומה הטעם, "לדעת כי אני ה' מקדשכם", שאני מקדש את עם ישראל יותר מן הכל, שאתם חשובים בעיני יותר מן הכל, ולכן פקוח נפש דוחה את השבת. וכמו שמוצאים אנו כמה וכמה פעמים שהקב"ה מחבב את עם ישראל, דכתיב (דברים ז, ו): "כי עם קדוש אתה לה' א-לקיך".

אך את שבתותי תשמורו ולא, יגו. הנה דרשו חז"ל (בילקוט שמעוני) על הפסוק (במדבר לא, כג): "אך את הזהב ואת הכסף", "אך" להעביר את החלודה. שכשבאים להכשיר כלי כסף וזהב, יש להעביר מהם תחילה את החלודה ואת הפסולת.

וכמו כן גם כאן כונת התורה בתיבת "אך", שלפני שנכנסים לשבת, יש להעביר תחילה את החלודה ואת הפסולת ואת כל המחשבות הזרות וטירדות כל

דעת גדולי רבותינו

הגר"ש ואזנר זצ"ל: 'כל הנהגת האדם ובפרט בענייני חמון צ"ל בתכלית הכשרות הישרות והנקיות'

ידועה ומפורסמת היתה הנקיות בענייני ממונות של מן הגאון רבי שמואל הלוי ואזנר זצ"ל. כשלמשל היתה מגיעה אליו שאלה שהיה בה חוסר ישרות בענייני ממון וכד' על אף שהיה שייך להקל בכל מיני אופנים,

היה רגיל לומר: "אני לא עונה על דברים עקומים..." "כי רבינו אחז שכל הנהגת האדם ובפרט בענייני ממון צריך להיות בתכלית הכשרות הישרות והנקיות. באחד הכוללים התעורר וויכוח.

כאשר משרד הדתות שלח מלגה לאברך שכבר עזב את הכולל. האברך ביקש את הקצבה שהגיעה על שמו ומנגד ראש הכולל טען שהקצבה מגיעה לכולל. "נכנסתי אליו," סיפר תלמידו הגאון רבי שלמה זלמן אולמן - "עם צדדי העניין ופירטתי לפניו את השאלה,

...הוא תמה בפליאה - מה השאלה?! צריך להחזיר הכל למשרד הדתות!". "אנו התלבטנו אם מגיע לראש הכולל או לאברך והוא בנקיותו המופלגת לא הבין כלל מה השאלה - הרי צריך להחזיר זאת

למדינה. זו היא ישרות ונקיות בממון. וזלל אָזנר לוי כללד"

ענוותנותו הגדולה של הגאון המפורסם מרן רבי דוד יונגרייז צצוק"ל ראב"ד דעיר הקודש ירושלים, נודעה לשם דבר. הוא היה מבטל את עצמו בפני כל אדם ממש, אף בפני ילדים קטנים.

גודל ענוותנותו היה מיראי הוראה מאד, ותמיד היה מתיירא לפסוק להלכה למעשה, על אף היותו מגדולי הפוסקים שבדורו - הוא היה דוגמא מוחשית חיה, לבני ירושלים של מעלה, מה היא עונה מפוארת בכלי מפואר! אחד הספרים המשובחים שבעניין הכעס, נקרא "ארך אפים."

מחבר הספר כותב על עצמו בהקדמתו, שהוא היה בטבעו כעסן גדול ושר את מידותיו, עד שהתהפך מקצה לקצה, ושחיבר את ספרו כדי לברר וללמד, כיצד מתגברים על מידת הכעס והקפדנות. הספר נדפס לפני כמאה שנה באירופה, ומאז כבר אזלו כל הספרים מן השוק, בכל ירושלים היו אולי כמה ספרים יחידים בלבד.

הגאון רבי דוד זצ"ל, הכניס עצמו בעובי הקורה והשתדל בהדרת הספר ובהדפסתו מחדש. לשאלתו של אדוני אבי מורי בעל "מעדני השולחן" זצ"ל, מה ראה להכניס עצמו בדבר, ולדאוג להדפסת זה הספר דווקא?

ענה לו רבי דוד: "הנה יושב אני כל היום בחדר בית הדין (בתור 'ראש בית דין' דהעדה החרדית), קורה לפעמים, בעיצומם של דיונים קשים וסוערים, שאפשר לבוא חלילה לידי איזושהי הקפדה או משהו כעס חס שלום... ולכן צריך אני לזה הספר, ולהתאמץ בהדפסתו, כדי שישפיע עלי את מדת הענוה והסבלנות..." עד כדי כך היה חושש ומתרחק מן הכעס ומההקפדה עד הקצה האחרון - הגם שהיה מאד שפל בעיני עצמו. (מתוך הספר 'טיב המעשיות - הגה"צ גמליאל רבינוביץ שליט"א)

סיפור לשבת - ענו המלאכים ואמרו "הרשות בידך למחוק מהרשימה כל מי שתמצא לנכון..."

הרב עבר על הרשימה, והנה צדה עינו שם אחד המועמדים לחלות במחלה הזו, הלא הוא הגביר מעתוק הצארפין. אמר הרב למלאכים העומדים על ידו: "הגביר הזה חילק השבוע שקים רבים של שעורים לעניים, האם לא תעמד לו צדקתו?"

ענו המלאכים ואמרו "הרשות בידך למחוק מהרשימה את כל מי שתמצא לנכון". מיד נטל רבי רחמים את הקולמוס, טבל אותה בקסת הדיו, ומחק ששה אנשים מהרשימה.

מאותו היום והלאה חזר למנהגו הטוב להשמיע דברי תורה לאחר מיטת כל נפטר. בשנת תק"פ לבריאת העולם, התחדשה המחלה בחדשי הקיץ (אחרי שהתבטלה בחורף). הרב פחד שוב שמא תאונה לו רעה, סוף סוף לאו כל שעתה מתרחיש ניסא, ושוב נגלה אליו אחד המלאכים "אל תבטל את הדרשה", אמר לו, "היה סמוך ובטוח שאף אחד מבני ביתך לא יחלה במחלה זו".

בשנת תקפ"א, פרצה המחלה ברציפות מקיץ לקיץ - גם אז חשש רבי רחמים לשלום בני משפחתו וביטל את דרשותיו, הוא החליט כי יחדש אותם רק אם יתגלה אליו המלאך בשלישית. משום מה לא התגלה המלאך אליו, וכעבור זמן קצר מאז בטל דרשותיו, נפטרה בתו, אז הבין מדוע לא נגלה אליו המלאך כבשתי הפעמים הראשונות.

למדנו מכאן שני דברים: האחד, שלמזכי הרבים יש פרייולגיות מיוחדות. והשני שמשתלם לעשות מצוות וצדקות בהידור, שאלמלא עשה אותו הגביר צדקות גדולות, גם עליו היה פוסח הרב ברשימה.

כעבור כמה שבועות, התגברה מחלת החולי-רע מאוד, והרבה יהודים שעדיין העיזו להסתובב ברחובות העיר, פחדו אף הם והסתגרו בבתיהם על מנעול ובריח. אף רבי רחמים חשש לגורלו ולגורל בני ביתו, קנה מוצרי מזון רבים והסתגר אף הוא בביתו. ומאותו היום ואילך הפסיק הרב להשמיע דרשות אחרי מיטות נפטרים, גם את הלימוד הקבוע "ארבע אמות הלכה", שנהג לקיים מדי יום ביומו בוקר וערב בביהכ"ס ביטל, והיה לומד בביתו ביחידות.

באחד הימים, בעת שהרב יושב ולומד תורה, נגלו לעיניו שני מלאכים. "שלום עליך!", אמרו לו בנועם חן. "עליכם שלום טובה וברכה!", השיב להם במאור פנים. שאלו המלאכים את רבי רחמים: "מדוע ביטלת את מנהגך הנאה לצאת אחרי מיטות הנפטרים ולהשמיע דברי תורה כדי לזכות את הרבים?"

השיב להם הרב בכאב: "יודעים אתם, שהמחלה גברה מאוד וכל התושבים הסתגרו בבתיהם, ולכן גם אני חשתי לשלום בני ביתי, והחלטתי שלא לצאת עוד מהבית אלא ללמוד תורה יחיד".

המלאכים שתקו קמעה ואחר הבטיחו: "דע לך שלא יאונה כל רע לך ובני ביתך, וכדי שיהיה לך סמוך ובטוח כי אכן דבריני הוא אמת, הנה אנחנו מראים לך את הפנקס שמסרו בידינו בית הדין של מעלה, ובו רשימת האנשים המיועדים למיתה ממחלה זו, ותיוכח לראות כי לא רשום בו אף אחד מבני ביתך!". עוד הוסיפו להסביר, כי ניתנה להם הרשות לגזור מיתה על האנשים שברשימה על פי צו אלוהי עליון, ומסרו לרבי רחמים את הרשימה.

ר' משה כלפון הכהן

באמתחתנו מעשה מזעזע שממחיש עד כמה חשובה כל השתדלות בקירוב לבבות לאבינו שבשמים. מעשה שנזכר בספר "חסד ואמת" לר' משה כלפון הכהן זצוק"ל [רבה הראשי של ג'רבא] משם אביו ר'

שלום זצ"ל בשנת התקע"ט, פרצה בחוצות השכונה היהודית שבג'רבא מגיפה קשה, היא מחלת החולי-רע. מחלה זו הפילה חללים רבים בעיר, וכמעט שלא עבר יום מבלי שימות אחד היהודים.

יהודים רבים שפחדו, הכינו מצרכי-מזון רבים בתוך בתיהם והסתגרו בו, אין יוצא ואין בא. כוונתם היתה להסתגר בדירותיהם במשך חודשים רבים עד שתחלוף המחלה הקשה.

דרכו בקודש של הרב הקדוש רבי רחמים חורי הראשון צצוק"ל (מחכמי ג'רבה), היתה להשמיע דרשה אחרי כל מיטה של נפטר, בעת שלוקחים את המת לחצר בית הכנסת או ברחובה של העיר. הוא היה משמיע דברי-מוסר ודברי כיבושין לעורר את העם בתשובה, כדי שירחם ה' על העדה ויבטל מעליה את המחלה האיומה, שהשתוללה בצורה נוראה, הרגה איש ואשה נער וזקן ללא הבחנה. דבריו שיצאו מתוך הלב נכנסו ללבות השומעים, שהתחזקו יותר בלימוד תורה ובקיום מצוותיה. מנהגו הטוב הזה נמשך זמן רב, כדי לזכות את הרבים בדברי תורה, וללוות כל נפטר ונפטר לדרוש אחרי מיטתו.

מעיוני המשפט

מאת הגאון הגדול אב"ד בד"צ "זרע אמת" ואב"ד "יורה דעה"
מורנו הרב נסים יעקב עטייה שליט"א

האם אדם שהתחייב לשלם לנהג ואח"כ ביטל את הנסיעה צריך לשלם?!

ועיי"ש מה שדימה חילוק זה לחילוק המבואר (נחור"מ סי' רכ"ז סל"ג) בין פועל לקבלן לגבי אונאה. א"כ לפי יסוד זה, מאחר שנהג ההסעות אינו מקבל את שכרו לפי שעות העבודה, אלא עבור כל נסיעה מקבל סך מסוים, דינו כקבלן, ויש לדון שיתכן שהליכתו לעבודה אינה נחשבת כתחילת מלאכה. אמנם מבואר בדברי רבותינו הראשונים והאחרונים שהסבירו יסוד זה באופנים אחרים, ולדבריהם אין חילוק בין עבודת פועל לעבודה קבלנית.

והנה בגמ' (מס' ז"מ ט"ז) אמרו השואל קרדום וביקע בו קנאו. יוצא מזה שתחילת השימוש בכלי יוצרת את קנייני השמירה. וכתב הריטב"א בחי' (קידושין מז:): שקנין זה יסודו בתקנת חכמים מפני תיקון העולם, שתיקנו שתחילת מלאכה עושה קנין, בכדי שבעל הקרדום לא יוכל לחזור בו כששואל באמצע העבודה, ולאליץ אותו לשכור את הקרדום להמשך המלאכה או לאבדה. וכמו בפועלים שקנו עם תחילת המלאכה.

ולפי הסבר זה, נראה שאין טעם לחלק בין פועל לקבלן. וטעם התקנה היא שלא לאפשר לבעה"ב להשתמש באמצע העבודה, ולמניעת חזרה אין הבדל בין קבלן לפועל. וכ"כ לדינא הריטב"א (ז"מ עג:) וכן תלמידי הרשב"א (סס) שקנין, תחילת המלאכה היא גם בקבלן. וכן נראה מדברי המחנה אפרים (הל' שכיכות פועלים סי' ז') שהסיבה לחיוב בעה"ב שחזר בו בתשלומין, היא קנס שקנסוהו בכדי שלא יחזרו בו. וגם לפי טעם זה נראה שאין מקום לחלק בין קבלן לפועל.

והנה בנידון דידן של בעל ההסעות, מסתבר לומר שכשהתחיל הנהג במסלול האיסוף, אינו נחשב כמי ש'הלך' להתחיל עבודתו בלבד, אלא כמי שהתחיל ממש במלאכתו, ואפילו שנוסע כדי לאסוף את הנוסעים האחרים מבתיהם, מ"מ הכל הוא חלק ממלאכה אחת שתכליתה להביא את כולם מעיר לעיר, ורק שיכולה היתה מלאכה זו להעשות רק באופן שיאסוף את כולם כדי שיוכלו כולם לנסוע במחיר סביר.

והנה בניד"ד כיון שתחילת הנסיעה היא נקראת המלאכה והוי קנין, אין כאן את החיסרון שהמלאכה נעשית עבור קבוצת אברכים ואין צורך שיהיה תחילת מלאכה עבור כל אחד ואחד, ומאחר שהתחיל לאסוף את האברכים כל אחד ממקומו, הוי תחילת עבודה ולא יכול לחזור בו וצריך לשלם עבור הנסיעה.

היוצא להלכה ולמעשה מכל האמור לעיל: קבוצת אברכים ששכרו רכב עם נהג שיאסוף כל אחד ואחד מביתו, ולאחר שהתחיל לאסוף את האברכים, התקשר אל הנהג אחד מהאברכים בכדי לבטל את נסיעתו היום, ושלא יבוא לאוספו מכיון שהיה לו טרמפ' שלקחו למקום חפצו, והנהג לא הצליח להשיג אדם אחר שישע במקומו, על האברך לשלם מחיר מלא על הנסיעה, כיון שהנהג התחיל כבר במלאכתו, והוי קנין כלפי כל אברך ואברך, ולכן לא יכולים לחזור בהם וצריך לשלם.

אמנם אם הנהג מצא נוסע תחילת לזה שמבטל, אין האברך שביטל צריך לשלם להנהג על ביטול זה, אלא זה שבא במקומו ישלם. והסברא היא שהנהג קיבל כבר את מה שמגיע לו, ואינו בדין שיקבל סכום כפול בגלל שביטל, ויהי רצון שנזכה להגדיל תורה ולהאדירה, ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, בבריאות איתנה ונהורא מעליא אכי"ר.

הנסיעה שביטל נחשבת כאילו עשה זאת לפני התחלת מימוש ההסכם בין הנהג לנוסע, או לאחר תחילת מימוש.

אמנם הדין פשוט, שאם הנהג מצא נוסע חילופי בתחנה, אינו יכול לחייב גם את מבטל הנסיעה בתשלום. והטעם הוא, בין אם נדונו כפועלים שהלכו למלאכתם שנפסק להלכה שאם מצאו לבסוף מי שישכרם אין להם על הראשון אלא תרעומת, ובין אם נדונו כדין קבלן שהתחיל במלאכה מ"מ פטור מלשלם מכיון שאינו יכול לגבות פעמיים את מחירו של המוצר או שירות אחד. וכן מסברא מחייבים את מי שקיבל את השירות בפועל, ולכן כאן במקרה דידן אם השיג נוסע אחר הוא צריך לשלם את דמי הנסיעה ולא מי שהזמין את הנסיעה וביטלה.

והנה בשו"ת אבני נזר (חור"מ סי' נ"ב מחולק ז') מבואר היסוד החשוב שכבר מתחילת ההליכה למלאכה נחשב חוזה העיסקה למחייב, ולא מרגע תחילת העבודה ממש בפועל, והסביר זאת עפ"י מה שמבואר בשו"ע (חור"מ סי' של"א ס"א) שזמן יציאת פועלים למלאכה הוא בזריחת החמה, וזמן חזירתם הוא בצאת הכוכבים, מכיון שסתם שכירות ליום כן היא. נמצא לפי"ז שהגדרת מושג שכירות יום כלולים בו גם זמני הנסיעות הלך ושוב, וגם הם חלק מחישוב השכר של הפועל, וחלק מחוזה העיסקה. וכן מבואר בחקרי לב (ח"ב חור"מ סי' ע"ב), עיי"ש.

ולכאורה לפי הסבר זה יוצא, שבחזרה של עיסקה בקבלנות, המזמין של העבודה אינו משלם על שעות העבודה, אלא על ביצוע העבודה, וממילא אין מקום לחשב את שעות ההתארגנות והנסיעה למקום העבודה כתחילת ביצוע מלאכה.

באופן אחר מצינו בנחל יצחק (סי' ל"ט סי"ז) שהסביר מהו החילוק בין פועל לקבלן, והסברו הוא שישוד הדין שכבר מתחילת ההליכה למלאכה נחשבת העיסקה למחייבת, וכתב כי התחלת המלאכה מחייבת ומחליטה את ההסכם בין הצדדים בקנין מדין קנין וחזקה. והביא את דברי הרמב"ם (כהל' מביא פ"א הל' ט"ו) שאכילת פירות מועילה לקנות את הקרקע מדין חזקה.

ונמצא שתחילת השימוש בדבר מועילה לקנותו מדין חזקה. כמו כן תחילת ביצוע מלאכה יוצרת קנין המחייב לבצע את מה שסוכם בין בעה"ב לפועל. ולכן כעת שהפועל "הולך", עבור בעה"ב נחשב הדבר שבעה"ב התחיל לאכול את הפירות לקבל את הנאותו, שהרי ההליכה עבורו היא אפילו אם לא היה משלם עליה.

ולפי הסבר זה, בקבלן, אין משמעות להליכתו כלפי בעל הבית, ואינה נחשבת כהליכה עבורו וכתחילת אכילת פירות ולכן אינה קונה, ולא יחול חיוב על בעה"ב לשלם את חלקו.

שאלה: קבוצת אברכים שגרים בירושלים והכולל שלהם נמצא בבני ברק, החליטו לשכור רכב שיסיע את כל הקבוצה מבייתם לכולל. כל אברך גר במקום אחר, והנהג צריך לאסוף כל אחד מביתו, וכל אברך משלם לנהג דמי הנסיעה. והנה באחד מן הימים, לאחד האברכים ששייך לקבוצה זו היה טרמפ', ולכן התקשר לנהג להודיע על כך ושיכול ליקח מישהו אחר במקומו. אמנם היה זה לאחר שהחל כבר הנהג באיסוף, והנהג לא הצליח למצוא נוסע אחר במקומו. ועתה, מבקש מהאברך לשלם לו את דמי הנסיעה. האם יש לחייב את האברך לשלם את דמי הנסיעה? אע"פ שלא הצטרף לנסיעה?!

תשובה: מקור דין זה בגמ' (ז"מ ע"ג): ר"ש (ז"מ פ"ו סי' ר'), טור ושו"ע (חור"מ סי' של"ג ס"א). ונאמר שם בסוגיא, שאם בעה"ב שכר פועל למלאכה וחזר בו שלא באונס, אם התחיל הפועל בביצוע המלאכה חייב מזמין העבודה לשלם לו שכרו כפועל בטל. אמנם אם לא התחיל בביצועה, אין לו לפועל אל תרעומת על המזמין. השוכר את הפועלים והטעו את בעה"ב או בעה"ב הטעה אותם, אין להם זע"ז אלא תרעומת. והני מילי כשלא הלכו הפועלים להתחיל בביצוע המלאכה אבל אם הלכו נותן להם שכרן מושלם.

וכתבו התוס' (סס ז"ה. א"ן) שגם במקרה שלא החל לבצע את המלאכה, כל שבשעת הסיכום על העבודה יכול היה הפועל להשכיר את עצמו למלאכה, ובשל מחויבותו למזמין זה כעת אינו יכול להשיג עבודה חלופית, משלם המזמין את שכרו. שלדעת התוס' הנזק שנגרם לפועלים בביטול מלאכתם נחשב לדינא דגרמי, ולהלכה נפסק כי בית דין מחייבים על נזקים מעין אלו. והסכים הרא"ש (ז"מ פ"ו סי' ז') להלכה כסברת התוס', וכן נפסק בשו"ע (חור"מ סי' של"ג ס"א).

אמנם קצות החושן (סס, סק"ב) מביא את שיטת המהר"ם מרוטנבורג (נפש"ת מהר"ם בן צדוק סי' תתכ"א) שאין לחייב עפ"י דינא דגרמי אלא המפסיד את חברו בממונו בהיזק ישיר. אמנם אם גרם לו רק מניעת ריווח עתיד, אין להוציא ממנו מומן. וכמו ששינוי בתלמוד ירושלמי (ז"מ פ"ה הל' ג') המבטל כיסו של חברו פטור.

והיות ויש מחלוקת, א"א להוציא ממנו מהנתבע בידי אדם. אמנם לצאת ידי שמים, חייב. וכמ"ש הרידב"ז (ח"א סי' פ"ז), ושער המשפט (סי' ש"ב סק"ב), עיי"ש.

והנה יש לעיין, שהרי דברי התוס' אינם מתמקדים בדין עובד ומעביד בהלכות פועלים, אלא בדיני נזיקין. והתוס' מקבלים את מושג והגדרה שאם לא הלכו הפועלים להתחיל בביצוע העבודה אינם נחשבים כפועליו של בעה"ב, ואין לו הסכם שכר איתם. אמנם בכל זה הם יכולים לתובעו בדיני נזיקין בשל הנזק או מניעת הריווח שגרם להם בכך שהטעה אותם שיעביד אותם. וכתב אין להם אין למצוא עבודה חלופית בזמנם האבוד, וסוגייתו אינה עוסקת בדיני נזיקין אלא בהלכות פועלים. וצריכים לברר מאיזה רגע נחשב הסכם השכר שהותנה בין הצדדים שהוא תקף ומחייב.

וסיבת החיוב אינה תלויה כלל בשאלת הנזק או במידת הנזק, אלא האם התחילו הפועלים במלאכתם במימוש הצד שלהם בהסכם פעולה שמכניסה את ההסכם לתוקף, ולכן מחייבת את בעה"ב לממש את חלקו בהסכם תשלום השכר שקצצו הצדדים ביניהם.

והנה במקרה שלנו שאנו רוצים לחייב בתשלום דמי הנסיעה את האברך שנעדר, הדין תלוי האם ביטול

נקודות אור | סיפורים של תיקון מידות | אנשים שחזרו לכור מחצבתם | וחזוק לאלו שעדיין...

ברוך ה' בדורנו לימוד התורה

מתחזק, ילדים בני שש יודעים את כל ספר בראשית. בגיל תשע הם בקיאים בחמשה חומשי תורה. הכח של ילדינו הוא עצום. לא אחת מזדמן לי להשתתף בסיומים של נכדים ואני מתפעל ונדהם מהידע המקיף של הילדים בדורנו. שמעתי על שיטת לימוד שהמציא הרב יוסף הלפרין זצ"ל שבארבעה שיעורים מלמדים את הילדים את כל הלכות מוקצה. אחר כך מלמדים אותם את ההלכות המורכבות של המלאכות בורר ומבשל, והילדים יודעים ליישם את ההלכות בצורה נפלאה! הם יודעים מה מותר ומה אסור. ילדים בני שלוש ארבע כבר יודעים להמנע מלשון הרע!

מכת ההתבוללות נוראה ואיומה, שלום הבית ושלמותו רועים, הם מאבדים את זהותם, לא מוצאים טעם בחייהם הריקים, הם כורתים את הענף שעליו הם יושבים, לרובם יש ילד אחד או שנים. רבים מעדיפים לא להתחתן כלל... הילדים עושים צרות להורים... הצעירים שולטים... אך אנו רואים שלמרות ההידרדרות הנוראה, לא אלמן ישראלי יהודים בעלי רגש, שירדו לארצות נכר, אינם מוכנים שילדיהם ינתקו מן העם וינשאו חלילה לגויים.

המוני רחוקים מתורה כבר מבינים, שאם הם רוצים ילדים בעלי נימוסים ומחונכים, עליהם לשלוח אותם לחינוך תורני. מראה של אם חילונית הולכת עם ילד מעוטר בפאות ובכיפה אינו נדיר... בדורות הקודמים לא היה ציבור בני התורה כה רב. כשאחיותי התחתנו, התביישו הבנות להינשא לבחור שיושב ולומד... השאלה הראשונה בשידוכים היתה: במה עוסק הבחור, ממה הוא מתפרנס, מישהו חשב על בן תורה...

כשאחותי הגדולה הגיעה לפרקה, בא השדכן אל אבי ואמר: "יש לי שלוש הצעות שידוכים, אחד מהם משוגע." "הוא רוצה ללמוד כל החיים איך הוא יתפרנס?" אבי היה ירא שמים ואוהב תורה גדול, ולכן הגיב: "כזה משוגע הייתי רוצה!" והוא זכה.

מאוחר יותר הרב וולף זצ"ל, ככל הנראה בשליחות מרן ה"חזון איש", לימד קבוצה בת חמש עשרה בנות, את הרמב"ם בהלכות יסודי התורה, והכניס בהן תשוקה עזה להינשא רק לבני תורה במסירות נפש. אך נוצרה בעיה: לא נמצאו מספיק "משוגעים" שמסכימים לשבת וללמוד יום שלם...

אחותי השניה, שהיתה בבנות הקבוצה של הרב וולף, והתעקשה לזכות בן תורה אמיתי, התחתנה בגיל עשרים ושתיים, שהיה נחשב גיל מבוגר מאד. והיא אכן

זכתה להנשא לגאון האדיר ראב"ד העדה החרדית, רבי משה שטרנבוך שליט"א. איזו מסירות נפש נדרשה אז לשם כך! באהבת התורה שהיתה נטועה בה היא התמסרה להוצאת ספריו, פיענחה את דברי התורה שכתב, ותיקתקה אותם, ואף מכרה את הספרים. גם את חינוך ילדיה ואת עול הבית היא לקחה על כתפיה... הכל כדי שבעלה יהיה משוחרר ללימוד. בנות הקבוצה הזו חוללו את המהפכה בישוב החדש!

כיום עלתה קרנם של לומדי התורה לאין ערוך: אין הורים שאינם חפצים בבחור תלמיד חכם לבתם! בעלות תשובה שאתמול היו רחוקות מתורה, משתוקקות היום להינשא רק לבן תורה אמיתי.

השאלות העולות מפיהן הן: "אמנם הוא לומד שלושה סדרים, אבל יש לו סלנג רחובי, אולי הוא מקולקל,?" "הוא לומד היטב, אך הוא רוצה להכניס מחשב הביתה, רק עבור חדשות, האם להסכים או לא?" "התשובה שהן מקבלות היא "לא להסכים!" כי הן ראויות ליותר

מכך... מי חלם על מהפך כזה? זה דור שמחפש תורה! בליל פורים בתי הכנסיות מלאים באבות ובנים היושבים ולומדים. בישיבת "מרדכי הצדיק" משתתפים אלפי ילדים ואבות, ולומדים בליל פורים וביום הפורים. נפתחים עוד ועוד שיעורי תורה, אנשים שיצאו לפנסיה ובקושי ידעו לקרוא רש"י הפכו לתלמידי חכמים של ממש... אנשים שלא שנו מעולם יכולים לקבוע חברותא בטלפון עם אברך ולהפוך לתלמידי חכמים.

באיזה דור היה כך? זה דור המשיח! העמלק שבעמנו נלחם נגדנו ומנסה להכניס לראשנו שאין הבדל בין יהודי לגוי, להפיץ כפירה ובלבול. ויש בידיהם משאבים רבים: ממשלה, כסף... אך אם נתחזק בתורה - ננצח.

הציבור החרדי גדל על אפס ועל חמתם. היום כבר רבים רואים את פרות הבאושים של החינוך הקולקל, עוזבים את דרך הרע, וכשחוזרים בתשובה - לפתע הילדים משתנים בתי הדין הרבניים מייצעים לבני זוג טרם גירושין, שילכו ל"סמינר ערכים", מאות זוגות עמדו לפני גרושין, ואחרי הסמינר, שקיבלו עליהם עול תורה, הסתדר שלום הבית.

נוכחתי בעצמי במספר

מקרים כאלה: בני זוג מאשקלון היו בשתי כתות שונות, הם לא מצאו ענין משותף ביניהם, ולא הסתדרו כלל. הם באו אלי ושאלו אותי מה דעתי על גרושין.

אמרתי להם שעצם החיפוש שלהם בכל מיני כתות ושיטות מוכיח שיש לכם נשמה מבקשת, והוספתי שנסיוני מוכיח כי כל המבקשים המגיעים לכל מיני עבודות זרות וכתות אינם נרגעים וממשיכים לחפש פתרונות אחרים, משום שהנשמה היהודית אינה מוצאת שם את המנוחה והנחלה.

אך כל אלה שהגיעו לתחנה של התורה, נרגעו ונשארו שם. לכן יעצתי להם ללכת קודם לסמינר של "ערכים", ואם שניהם יחליטו שהתורה אמת, שניהם ישרו באותה תחנה לנצח. הם שמעו בקולי, ואכן הם החליטו שדרך התורה היא המתאימה. הם עזבו הכל ועברו לבני ברק, ומאז שלום הבית מקסים, ובנותיהם נשאו לחתנים בני תורה...

לסמינר שהשתתפתי בו הגיע יהודי וסיפר שיש לו בן חריף מאד, אך ציוני גרועים. כששאל אותו לפשר ציוני, הוא השיב: "הראש שלי אינו יכול להתרכז, אני סובל את שלום הבית הרעוע, אני כל הזמן חושב על זה ולא יכול להתפנות ללימודים."

יום אחד הגיע אליו הבן ואמר: "אבא, אתה זוכר את השכנים ממולנו? תמיד הם היו רבים, וכולנו שמענו... בתקופה האחרונה נהיה שם שקט. חשבתי שהם נסעו לחו"ל, אך ראיתי שהבית מואר."

עליתי אליהם ודפקתי בדלת. שאלתי אותם לתומי 'האם לא הייתם רבים פעם? מה קרה שהפסקתם לריב?' הם סיפרו שהלכו לסמינר וחזרו בתשובה, ומאז השלום פקד את ביתם..."

הבן ביקש מאבי שילך גם הוא לסמינר, ואולי יהיה שלום בבית, ואז הוא יביא ציונים טובים... הם הגיעו לסמינר, ומיד החליטו בהתלהבות לשמור שבת ולקיים מצוות, ומאז ביתם רגוע ושמח, והשלום והכבוד שולטים בו... עצם לימוד התורה הופך את הלומד לטוב יותר, לבעל טוב, לאבא טוב...

כשאשה רואה שבעלה אינו מוותר על קביעות השיעור, גם כשיש שמחה או עומס היא תעריך אותו ותעזור לו לא לוותר על השיעור. אבל אם היא תראה שהוא מזלזל בשעות הלימוד ואף מתחמק, תבין היא שהוא הולך ללימודו כדי להמנע מהגשת עזרה, ולא למען הלימוד... (מתוך הספר 'אריה קאג' - פורים פסח)

בית דין צדק ובית הוראה "זרע אמת" ...לדק דק תלדך הלך אחר בית דין יפה" (פנהליון לב)

בית הדין לענייני ממונות | אישות | צוואות | ירושות | הסכמי גירושין | קידושין | סיוע בעריכת חוזים | ושלום בית.

בנשיאות ובראשות אב בית הדין בד"צ "זרע אמת", ובד"צ "יורה דעה", וראש כולל הוראה ודיינות "אורות חיים ומשה" אשדוד.

אב"ד מקודש הרה"ג יעקב נסים עטייה שליט"א.

ובהרכב הדיינים המצוינים: מרא דאתרא רמב"ש א' הרה"ג יצחק שרבאני שליט"א.

ראש כולל הוראה ודיינות "חקיו ומשפטיו לישראל" הרה"ג יצחק ביטון שליט"א

הדיין המצויין רב שכונת מקור ברוך הרה"ג אהרון ירחי שליט"א

שעות פעילות בית הדין: בכל יום שני או רביעי בין השעות 14:30 - 18:30 באחד מסניפי בית הדין: שפת אמת 5 בית שמש / שכ' הבוכרים ירושלים/ האדמו"ר מבלעז 39 אשדוד

לשאלות בענייני בית הדין, פתיחת תיקים וכו' בפלא' 054-8416719 (טלפקס: 02-9990043)

העלון יו"ל לעילוי נשמת האשה הכשרה המזוככת ביסורים

נורת נורים בת מייסה ז"ל